

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Tilintarkastaja X:n toiminta konkurssiin asetetun Y Oy:n kohdennetussa erityistarkastustoimeksiannossa

Tilintarkastuslautakunnan päätös 3/2020

Asian vireilletulo

Tilintarkastusvalvonta on vastaanottanut A:n yhteydenoton, jossa tilintarkastusvalvontaa on pyydetty selvittämään, onko tilintarkastaja X toiminut lain ja hyvän tilintarkastustavan mukaisesti antaessaan lausunnon Y Oy:n ylivelkaisuudesta, maksukyvyttömyydestä ja osakaspalkasta. A on ilmoituksessaan kiinnittänyt tilintarkastusvalvonnan huomion muun muassa seuraaviin seikkoihin.

X:n lausunnossa esitetään, että se on toteutettu noudattaen soveltuvin osin kansainvälistä tilintarkastuksen liitännäispalvelustandardia ISRS 4400:aa. A:n mukaan X ei ole noudattanut standardin periaatteita eikä raportointi vastaa tilintarkastajan ominaisuudessa annetun raportin laatua. A:n mukaan X arvioi yhtiön varoja ja velkoja väärin eikä tee asianmukaisia oikaisuja. Näin X päätyy virheelliseen arvioon yhtiön ylivelkaisuudesta.

Ilmoittajan esille tuomien seikkojen lisäksi tilintarkastusvalvonta on kiinnittänyt huomiota siihen, että X:n mukaan hänen raportoinnissaan on ollut kysymys B:n toimeksiannosta annetusta muistiosta, joka on ollut tarkoitettu ainoastaan B:n käyttöön.

Tilintarkastajan selvitys

X on antanut toiminnastaan tilintarkastusvalvonnalle selvityksen.

Tilintarkastajan suullinen kuuleminen

X:ää on kuultu suullisesti tilintarkastuslautakunnan kokouksessa. Kutsu asianosaisen suulliseen kuulemiseen on toimitettu X:lle todisteellisesti. Saantitodistuksen mukaan kutsu on luovutettu vastaanottajalle.

Ratkaisu

Tilintarkastuslautakunta kieltää X:ää suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia kuuden kuukauden määräajaksi.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

X on allekirjoittanut tarkastuskertomuksen ”Lausunto Y Oy:n ylivelkaisuudesta, maksukyvyttömyydestä ja osakaspalkasta”. Tähän raportointiin ja sen sisältämään lausuntoon sovelletaan tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n 4 momenttia tilintarkastajan muusta toiminnasta tilintarkastajan ominaisuudessa.

Kysymys on tilintarkastajan sopimusperusteisesta toimeksiannosta, jota koskevat tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n ammattieettiset periaatteet. Näiden mukaan tilintarkastajan on suoritettava tilintarkastuslaissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen. Tilintarkastuslain 1 luvun 1 §:n 4 momentin mukaisessa sopimusperusteisessa toimeksiannossa tulee noudattaa tilintarkastuslain 4 luvun 3 §:ssä tarkoitettua hyvää tilintarkastustapaa.

Tilintarkastajan suorittaessa tilintarkastajan muuta toimintaa tilintarkastajan ominaisuudessa toimeksianto määrittää tarkastustyön tavoitteita ja suorittamistapaa. Erityistoimeksiannon luonteeseen ja tarkoitukseen kuuluu usein, että tilintarkastaja tarkastelee asioita toimeksiantajan näkökulmasta. Tämä ei kuitenkaan saa merkitä poikkeamista hyvään tilintarkastustapaan kuuluvista ammattieettisistä vaatimuksista.

Hyvä tilintarkastustapa erityistoimeksiannosta annettavan raportin laatimisessa edellyttää, että raportissa on tarpeellista kuvata toimeksiannon tarkoitus ja erikseen sovitut toimenpiteet riittävän yksityiskohtaisesti, jotta lukijan olisi mahdollista ymmärtää suoritettun työn luonne ja laajuus.

Raportointi toimeksiannon mukaan ja X:n raportoinnin käyttötarkoitus vain tilaajan ja tilintarkastajan välisenä muistiona

X on otsikoinut tarkastuskertomuksensa otsikolla ”Lausunto Y Oy:n ylivelkaantumisesta tai maksukyvyttömyydestä sekä osakaspalkoista” mutta kutsunut tilintarkastusvalvonnalle antamissaan selvityksissä raportointiaan muistioksi ja katsonut, että toimeksiannon mukaan muistion tarkoitus on ollut se, että muistio ei ole julkinen ja se tulee vain toimeksiantajan tietoon.

Tilintarkastuslautakunnan saamat selvitykset eivät tue väitteitä siitä, että X:n on toimeksiannon perusteella tullut laatia pelkästään muistio ja raportointi olisi toimeksiannon perusteella ollut tarkoitettu ainoastaan X:n ja toimeksiantajan käyttöön. X on saanut toimeksiantonsa konkurssiin asetetun Y Oy:n edustajan asiamieheltä. Konkurssihallinnon toimeksiannosta Y Oy:n tilien, hallinnon ja toiminnan erityistarkastuksen on laatinut tilintarkastaja C.

X:n kirjallisessa toimeksiantoasiakirjassa todetaan, että toimeksiannon perusteella tilintarkastaja antaa muistion tai lausunnon. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että vaikka tilintarkastajan toimeksiannon pohjana on kirjallinen toimeksiantokirje, joka mahdollistaa raportoinnin joko muistion tai lausunnon muodossa, tilintarkastajan lopullinen työ ja raportointi eivät aina noudata alkuperäisen kirjallisen toimeksiantokirjeen sanamuotoja. Tämä johtuu muun muassa siitä, että toimeksianto tilintarkastajan muuhun toimintaan on pääsääntöisesti vapaamuotoinen oikeustoimi ja usein tosiasiallinen toimeksianto täydentyy ja muuttuu kirjallisen toimeksiantokirjeen allekirjoittamisen jälkeen. Huomionarvoista on lisäksi, että tilintarkastajan muussa toiminnassa käytetään usein kirjallisia toimeksiantosopimus pohjia, joissa on kirjallisessa muodossa esitetty pelkästään toimeksiannon pääasialliset ehdot ja toimeksiantosopimus pohjissa saattaa olla välipuheita, joiden noudattamista ei ole kyseisessä toimeksiannossa lopulta edes alun perin tarkoitettu.

Sangen tyypillistä on, että toimeksiantoon perustuvassa tilintarkastajan toiminnassa tilintarkastajan lopullinen tehtävä ja tehtävän mukainen raportointi muuttuvat toimeksiannon kuluessa toimeksiantajan antamalla uusilla ohjeilla ja määräyksillä. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että tilintarkastaja dokumentoi tällaiset muutokset. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää edelleen, että raportoinnissa tuodaan selkeästi esille lopullinen toimeksianto tarkoituksenmukaisessa laajuudessa.

X:n allekirjoittaman lausunnon Y Oy:n ylivelkaisuudesta, maksukyvyttömyydestä ja osakaspalkasta jaksossa 1 on kuvattu yhtiön asettaminen konkurssiin ja konkurssihallinnon esittämiä vaatimuksia B:n päämiehille. Jaksossa ei ole raportoitu esimerkiksi siitä, että raportti olisi rajattu vain suoritettavista toimenpiteistä sopineiden osapuolten käyttöön.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että mikäli kysymyksessä olisi ollut toimeksianto, jonka perusteella tilintarkastajan olisi tullut antaa vain muistio toimeksiantajalleen, tämä olisi pitänyt kirjoittaa lopulliseen tarkastuskertomukseen ja esittää toimeksiantosopimuksessa olevat salassapitoehdot myös tässä raportoinnissa. Näin toimittaessa lopullinen tarkastuskertomus olisi ollut hyvän tilintarkastustavan mukainen mutta se olisi näin toimittaessa poikennut otsikoinniltaan, rakenteeltaan ja sisällöltään siitä, millainen X:n raportti on ollut. Tällöin myös raportin ja raportin sisältämän lausunnon käyttö olisi poikennut tapauksen olosuhteista olennaisesti. Raportti olisi tällöin toimeksiantosopimuksen lopullisiksi muodostuneiden ehtojen perusteella jäänyt X:n ja toimeksiantajan väliseksi yksityisnormein salassa pidettäväksi asiakirjaksi eikä sitä ilman uusia ehtoja olisi ollut mahdollista esittää riita-asiassa vastapuolelle riita-asiaa sovittaessa taikka tuomioistuimessa.

Tapauksen olosuhteissa ei ole toimittu alkuperäisen kirjallisen toimeksiantosopimuksen mahdollistamalla tavalla. Raportoinnin lopulliset ehdot eivät ole olleet sellaiset, että kysymyksessä olisi ollut vain X:n laatimasta muistiosta tilaajan ja X:n väliseen käyttöön. Kysymyksessä on pikemminkin ollut niin sanottu kohdennettu erityistarkastuskertomus, joka on laadittu konkurssihallinnon näkökulman sijasta velallisen edustajan näkökulmasta. Kuten edellä on todettu, tämä näkökulmaero ei oikeuta tilintarkastajaa rikkomasta häntä velvoittavia ammattieettisiä periaatteita. Tapauksen olosuhteissa tarkastuskertomuksen on saanut konkurssihallinto konkurssihallinnon esittämien vaatimusten yhteydessä sekä yhtiön yksittäinen velkoja tämän vaadittua X:n toimeksiantajan päämieheltä vahingonkorvausta. Lautakunnan käytössä olleen asiakirja-aineiston perusteella toimeksiantaja B on antanut X:n tarkastuskertomuksen välittömästi vastapuolen tietoon tarkastuskertomuksen valmistuttua.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että toimeksiannon perusteella X on antanut lausunnoksi otsikoidun tarkastuskertomuksen ja tämä raportti on sisältänyt muun muassa tilintarkastajan lausunnon konkurssiin asetetun yhtiön takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/1991) 4 §:n mukaisesta ylivelkaisuudesta. Tilintarkastuslautakunta katsoo, että X:n on täytynyt käsittää, että hänen lausuntoaan on tarkoitus käyttää mahdollisissa tulevilla oikeudenkäynneissä. Lautakunta ei tästä syystä pidä uskottavana, että kysymys olisi ollut toimeksiannon mukaan vain toimeksiannon antaneen B:n ja toimeksiannon vastaanottaneen X:n väliseksi tarkoitetusta muistiosta, jota ei olisi tarkoitettu ulkopuolisten arvioitavaksi. Lopulliseksi jääneen toimeksiannon perusteella tilintarkastajan raportointia ei voida pitää vain tilaajan ja tilintarkastajan välisenä muistiona.

Tarkastuksen toteuttaminen soveltuvin osin ISRS 4400 –standardia noudattamalla

X:n lausunnon mukaan tarkastus on toteutettu noudattaen soveltuvin osin kansainvälistä tilintarkastuksen liitännäispalvelustandardia ISRS 4400:aa, jossa määritellään toimeksiannot taloudelliseen informaatioon kohdistuvien erikseen sovittujen toimenpiteiden suorittamisesta. Tilintarkastusvalvonnalle antamassaan selvityksessä tilintarkastaja ei ole kuitenkaan lähemmin kuvannut sitä, miten hän on pyrkinyt noudattamaan kyseistä standardia.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, ettei tilintarkastajalla ole ehdotonta lakiperusteista velvollisuutta noudattaa tällaisen lausunnon antamisessa kansainvälistä standardia. Jos tilintarkastaja kuitenkin lausunnossaan esittää, että se on laadittu jonkun kansainvälisen standardin mukaisesti, lausunnon sisältö ja rakenne eivät saa olla ristiriidassa viitatuun standardin kanssa, jotta lausunto täyttäisi tilintarkastuslain 4 luvun 1 §:n mukaisen huolellisuusvaatimuksen.

Sillä seikalla, että tilintarkastaja on esittänyt, että standardia on noudatettu soveltuvin osin, ei ole merkitystä asian arvioinnissa. Tilintarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, ettei tilintarkastaja ole eritellyt raportoinnissaan, miltä osin hän on soveltanut standardia ja miltä osin standardia ei ole sovellettu. Mikäli tilintarkastajan toimeksianto olisi annettu siten, että standardia olisi tullut soveltaa rajatusti, myös tämä rajaus olisi tullut ilmaista selvästi raportoinnissa.

Tilintarkastuslautakunta katsoo, että verrattaessa X:n lausuntoa hänen viittaamaansa ISRS 4400 -standardiin, käy ilmi epä johdonmukaisuuksia. Raportti ei ole tarkoitettu vain toimenpiteistä sopineiden osapuolten käyttöön, vaikka X on pyrkinyt lautakunnalle näin esittämään. X:n raportissa ei ole jätetty päätelmien tekemistä raportin lukijalle standardin edellyttämällä tavalla. Lausunnossa ei ole pidättäytytty havaintojen esittämiseen. X:n lausunnossa ei ole noudatettu standardin mukaista rakennetta ja sisältöä.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että ISRS 4400 -standardin mukainen raportointi ei ole sovellettu X:n lausunnon normipohjaksi. Lautakunta katsoo, että tältä osin X on toiminut huolimattomasti.

Raportoinnin sisältämän lausunnon arviointi

Tilintarkastuslautakunnan ratkaisukäytännössä on edellytetty, että tilintarkastajan raportissa yksilöidään raportin tarkoitukseen nähden riittävän selvästi tarkastuksen kohteena ollut aineisto, tarkastustoimenpiteet sekä tehdyt havainnot. Raportissa esitettävien päätelmien tulee olla oikeassa suhteessa tarkastusaikaan, tarkastustapaan ja muihin tarkastusolosuhteisiin sekä tehtyihin tarkastushavaintoihin nähden.

Hyvän tilintarkastustavan mukaan lopullisten arvioiden ja ehdottomien päätelmien tekeminen ei yleensä kuulu tilintarkastajalle. Tilintarkastajan on pitäydyttävä raportoinnissaan neutraaleihin ilmaisuihin sekä pyrittävä välttämään ehdottomia kannanottoja epävarmoihin ja riidanalaisiin seikkoihin. Kun tilintarkastaja lausuu raportissaan toimeksiantoon kuuluvasta seikasta, hänen on perustettava päätelmänsä ainoastaan dokumentoituihin tarkastushavaintoihin sekä vältettävä ottamasta kantaa sellaisiin seikkoihin, joiden arviointi ei ole mahdollista tarkastuksessa käytettävissä olevan aineiston perusteella. Hyvä tilintarkastustapa erityistoimeksiannosta annettavan raportin laatimisessa edellyttää huolellista tarkastushavaintojen dokumentointia.

X on antanut lausunnon konkurssiin asetetun Y Oy:n ylivelkaisuudesta. X on esittänyt selvityksessään ja tilintarkastuslautakunnan toimittamassa suullisessa kuulemisessa, että kysymyksessä on ollut ylivelkaisuusarvio takaisinsaantilain 4 §:n perusteella.

Takaisinsaantilain 4 § koskee maksukyvyttömyyttä ja ylivelkaisuutta. Takaisinsaantilain 4 §:n mukaisella ylivelkaisuudella tarkoitetaan, että velallisen velat ovat suuremmat kuin hänen varansa. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että ylivelkaisuutta arvioitaessa esitetään velallisen varojen ja velkojen erotus sekä varojen ja velkojen oikaisut. Varoista otetaan ylivelkaisuusarvioissa huomioon velallisen kaikki varat, jotka ovat konkurssissa käytettävissä hänen velkojensa suoritukseksi. Kysymys on pääsääntöisesti varoista, jotka ovat ulosmittauskelpoisia. Veloista otetaan ylivelkaisuusarvioissa huomioon velallisen velat siten, kuin ne olisi lain tai hyvän kirjanpitotavan mukaan otettava huomioon kirjanpidossa. Velkavastuun realisoitumisen todennäköisyys voidaan ottaa ylivelkaisuusarviointin pohjaksi velkojen määrää arvioitaessa. Oikaisuja tehdään ottamalla huomioon omaisuserien ali- ja yliarvostukset. Oikaisut tehdään kirjanpidon ja tilinpäätöksen lukuihin, jotta ylivelkaisuusarviointin luvut vastaisivat käypiä arvoja. Oikaisut varoihin ja velkoihin tulee tarkastuksessa perustella.

X:n tarkastuskertomuksen jakson 3 (Ylivelkaantuneisuus) ensimmäisessä ja toisessa kappaleessa on tuotu esille takaisinsaantilain 4 § ja konkurssihallinnon tilaaman erityistarkastuskertomuksen ylivelkaisuusarvio, jonka mukaan Y Oy on tullut ylivelkaiseksi viimeistään tietyinä päivämäärinä.

Ylivelkaisuutta koskevan X:n raportoinnin kolmannessa kappaleessa on tuotu esille Y Oy:n oma pääoma ja toiminnan kannattavuus. Neljännessä kappaleessa on todettu, että yhtiön ylivelkaisuuden kannalta oleellista on arvioida perusliiketoiminnan kannattavuus, pysyvien vastaavien (kiinteistöt ja koneet sekä laitteet) käyvät arvot, poikkeuksellisten kulujen syntyminen, going concern arvio - liiketoiminnan jatkuminen ja velallisen mahdollisuus saada lisää oman pääoman ehtoista rahoitusta.

Tämän jälkeen X on ylivelkaantuneisuutta käsittelevässä tarkastuskertomuksensa jaksossa käsitellyt muun muassa yhtiön tappioiden kehitystä, velkojen esittämistä lyhytaikaisina ja pitkäaikaisina velkoina, yhtiön mahdollisuutta lisätä tililimiitin velkasaldoa, yhtiön quick ratio –tunnuslukua, yhtiön saamaa lisärahoitusta ja yhtiön osakkeenomistajan antamia takauksia, yhtiön ostovelkojen muutosta, lyhytaikaisten velkojen ja pitkäaikaisten velkojen suhdetta, mahdollisten jaksotusvirheiden vaikutusta, pörssinoteerattujen osakkeiden arvostamista, Y Oy:n osakkeenomistajalta olevien lainasaatavien arvostamista ja yhtiön saamaa lisärahoitusta sekä takaajan asemaa.

Tämän jälkeen X on esittänyt lausuntonaan ylivelkaisuudesta, että Y Oy on tullut ylivelkaiseksi aikaisintaan C:n arvioimaa ajankohtaa myöhäisempänä ajankohtana tilinpäätöshetkellä, mikäli konkurssihallinnon tilaamassa erityistarkastuksessa esitetyt jaksotusvirheet pitävät paikkansa. X:n lausunnon mukaan tällöin Y Oy:n liiketoiminnan tappiot ovat syventyneet ja on voitu seuraavalla tilikaudella nähdä, että omistajien vakuudet ja sitä kautta saatu lisärahoitus ulkopuolisten velkojen keventämiseksi ei ole riittävä.

Lautakunta toteaa, että X:n raportissaan antama lausunto ja lausunnon perustelut Y Oy:n ylivelkaisuudesta ja X:n noudattama tarkastustapa ylivelkaisuuden osalta eivät vastaa takaisinsaantilain 4 §:n vaatimuksia.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että takaisinsaantilain 4 §:n mukaisessa ylivelkaisuusarvioinnissa yhtiön kannattavuus ja yhtiön poikkeukselliset kulut eivät kuulu ylivelkaisuusarvioon. Arvio liiketoiminnan jatkuvuudesta eli going concern –arvio ei liity takaisinsaantilain 4 §:n mukaiseen ylivelkaisuuteen muulla tavalla kuin varojen arvostukseen liittyvänä tulkintakysymyksenä, mutta tällaista going concern –arviointia X ei ole esittänyt raportoinnissaan. (Varojen arviointiperusteisiin ei ole suoranaisesti otettu kantaa TakSL:ssa sen paremmin kuin lain esitöissäkään. Tulkinnanvaraista on sekin, otetaanko yritysvarallisuuden arviointiin lähtökohdaksi niin sanottu likvidaatioarvo vai varallisuuden arvo jatkettaessa yrityksen toimintaa eli niin sanottu going concern -arvo. Jälkimmäinen vaihtoehto näyttää kuitenkin perustellummalta jo siitä syystä, että omaisuus voi myös insolvenssimenettelyn yhteydessä tulla realisoitavaksi toimivana kokonaisuutena – tai jäädä yrityssaneerauksen yhteydessä velallisyrittäkselle. Tuomisto, Jarmo. Takaisinsaanti. Almatalent 2012 s. 46–48.)

Yhtiön tappioiden kehitys ennen konkurssiin asettamista ja yhtiön tililimiittitilin saldon muutos eivät kuulu ylivelkaisuusarvioon. Tilintarkastuslautakunta toteaa, että yhtiön tililimiittitilin saldolla on merkitystä ylivelkaisuusarvioinnissa, mutta X on raportoinut ylivelkaisuusarviossaan tililimiittitilin muutoksen, mikä ei kuulu takaisinsaantilain 4 §:n mukaiseen ylivelkaisuusarvioon.

X:n esittämällä mahdollisuudella saada rahoitusta ja quick ratio –tunnusluvulla ei ole merkitystä perusteltaessa ylivelkaisuuslausuntoa takaisinsaantilain 4 §:n mukaisessa raportoinnissa. Myöskään yhtiön puolesta annetulla takaussitoumuksella itsessään ei ole merkitystä ylivelkaisuuden kannalta. Lautakunta toteaa, että takaussitoumuksella, velan maksamisella yhtiön puolesta ja mahdollisella regressisaatavasta luopumisella saattaisi olla merkitystä ylivelkaisuusarvion kannalta, mikäli tällöin myös yhtiön velat pienenisivät anteeksiannon perusteella. Tällaisesta tilintarkastajan tarkastushavainnosta ja ylivelkaisuusarvioinnin perustelemisesta ei ole kuitenkaan ollut kysymys X:n tehdessä tarkastushavaintoja ja lausua Y Oy:n ylivelkaisuudesta.

X:n lausuntonsa perusteluksi ottama ostovelkojen maksaminen ei liity muulla tavalla ylivelkaisuuteen kuin, että maksun tapahduttua ylivelkaisuusarviossa ei tule enää esittää maksun perusteella lakanneita yhtiön velkoja. X on raportoinut, että ostovelat ovat pienentyneet useilla sadoilla tuhansilla euroilla, mikä X:n mukaan ei olisi mitenkään mahdollista maksukyvyttömälle tai ylivelkaiselle yhtiölle.

X:n mukaan konkurssihallinnon tilaaman erityistarkastuksen ylivelkaisuuslaskennassa on yksipuolisesti vähennetty Pörssiyhtiö P ja Listayhtiö L:n markkina-arvon ja hankintahinnan erotukset tilinpäätöksissä. X on tässä yhteydessä tuonut esille, että kirjanpitolaki lähtee arvonalennuksista, jotka kirjataan, kun ne ovat varovaisesti arvioiden lopullisia, ja todennut, että yksinomaan markkina-arvon ja hankintahinnan erotus ei ole vielä lopullista menetystä varsinkin, kun puhutaan arviovuosien tilanteista. X:n mukaan esimerkiksi Listayhtiö L:n osakkeiden lopullinen arvonalennus tapahtui vasta myöhemmin eräiden selkeästi yhtiön osakkeen markkina-arvoon vaikuttaneiden tapahtumien myötä eikä HT C:n tarkastusraportissa tarkoitettulla tavalla. Osakkeen arvoon vaikuttaneita tekijöitä ei ole tiedetty edes silloin, kun A on tehnyt kantelun tilintarkastusvalvonnalle. Pörssiyhtiö L:n osakkeen arvoon on vaikuttanut sen myöhempi toiminta.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n lausunnossa Y Oy:n ylivelkaisuudessa olisi tullut ottaa huomioon kirjanpitolautakunnan lausunnot sijoituksista, joilla on arviointihetkellä markkinahinta. Kirjanpitolautakunnan lausunnoista ilmenee, että sijoituksella, jolla on jatkuva markkinanoteeraus, tulonodotuksia kuvaa lähtökohtaisesti arvostushetken markkinahinta. Markkinahinta on mahdollista ylittää arvostuksessa vain, jos kyetään luotettavasti osoittamaan, että arvonalentuminen on tilapäinen. Ilman luotettavaa selvitystä markkinanoteerauksesta poikkeamisesta sijoituksen arvoksi katsotaan näin ollen arvopaperin alin viimeksi noteerattu ostokurssi vähennettynä kaupasta aiheutuville todennäköisillä erilliskustannuksilla (ks. mm. KILA 1725/2004, KILA 1836/2009). Tällä perusteella Listayhtiö L:n ja Pörssiyhtiö P:n osakkeiden kirjanpito- ja tilinpäätösarvoihin on ollut perusteltua tehdä takaisinsaantilain 4 §:ään perustuvia oikaisuja ylivelkaisuusarvioinnissa.

Tilintarkastuslautakunta toteaa, että X:n menettely lausunnon antamisessa ja lausunnon perusteleva takaisinsaantilain 4 §:n tarkoittamasta ylivelkaisuusarviointista poikkeavalla tavalla on ollut vähintäänkin törkeän huolimaton. X on toiminut pitkään tilintarkastajana ja saatujen selvitysten perusteella laatinut useita ylivelkaisuusarvioita. Tilintarkastuslautakunta katsoo, että X:n on täytynyt ymmärtää maksukyvyttömyyden ja ylivelkaisuuden ero antaessaan asiasta lausuntoa.

X:n raportoinnissa ylivelkaisuusarvio ja tilintarkastajan lausunto eivät vastaa takaisinsaantilain 4 §:ää ja hyvää raportointitapaa erityistarkastustoimeksiannoissa. Lautakunta pitää X:n raportointia ylivelkaisuudesta törkeän huolimattomana ja tilintarkastuslain 4 luvun 1 ja 3 pykälien vastaisena.

Seuraamuksen määräämisessä huomioon otettavat seikat

Tilintarkastuslain 10 luvun 7 §:n mukaan seuraamuksesta päätettäessä on otettava huomioon kaikki asiaankuuluvat seikat ja muun muassa tilintarkastajan vastuun aste ja tilintarkastajalle määrätty aiemmat seuraamukset.

X:llä on tilintarkastajarekisterissä kaksi voimassa olevaa varoitusta. Toisen varoituksen perusteena on ollut se, että X on rikkonut tilintarkastajan ammattieettisiä periaatteita ja toiminut hyvän tilintarkastustavan vastaisesti. Kysymyksessä on tuolloin ollut tilintarkastajan ominaisuudessa harjoitettu muu toiminta. Toisen varoituksen perusteena on ollut se, että X on rikkonut velvollisuuttaan toimittaa ilman aiheutonta viivytystä valvontaelimelle valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

Tietojenantovelvollisuuden laiminlyönnissä on ollut kysymys siitä, että tuolloin voimassa olleen tilintarkastuslain (459/2007) 45 §:n nojalla X on tullut ilman aiheutonta viivytystä toimittaa tilintarkastusvalvonnalle sen pyytämät valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset. X on toistuvista kehotuksista huolimatta laiminlyönyt tämän velvollisuuden ja vastannut vasta myöhemmin hänelle esitettyyn kommenttipyyntöön. X on rikkonut tilintarkastuslain 45 §:ssä tilintarkastajalle säädettyjä velvollisuuksia, mikä on täyttänyt tuolloin voimassa olleen tilintarkastuslain 49 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut varoituksen antamisen edellytykset. (Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunnan päätös Dnro IIIII/IIIIIIIIII)

Tilintarkastajan muusta toiminnasta annetun varoituksen perusteluna on ollut muun muassa se, että tuolloin tilintarkastuslautakunnan arvioitavana olleessa X:n lausunnossa on lautakunnan mukaan otettu epäselvässä tilanteessa liian ehdoton kanta tilintarkastajan arvioitavana olleeseen yhtiöoikeudelliseen kysymykseen. Tapauksessa esitetty ehdoton päätelmä ei ole ollut perusteltu käytössä olleiden dokumenttien ja tietojen nojalla, vaikka tilintarkastajan olisi tullut tilintarkastuslakiin perustuvan vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan pidättäytyä ehdottomien ja yksipuolisten kannanottojen ottamisesta riidanalaisissa ja tulkinnanvaraisissa kysymyksissä. Tilintarkastuslautakunta on lisäksi katsonut, että X:n olisi pitänyt kiinnittää huomiota siihen, että lausunnon toimeksianto, tarkoitus ja sisältö olisivat olleet lausunnossa ilmaistuna selvästi ja riittävästi yksilöity, mutta näin ei ole menetelty. Päätöksen mukaan X:n moitittava toiminta on ollut tilintarkastuslakiin kuuluvan hyvän tilintarkastustavan ja ammattieettisten periaatteiden vastaista. Tapauksessa X on suorittanut toimeksiannon raportointinsa mukaan standardin ISRS 4400 mukaisesti, mutta tilintarkastuslautakunta on katsonut, että lausunnon sisältö ja rakenne ovat olleet ristiriidassa ISRS 4400 -standardin kanssa. (PRH/IIIIIIIIII/IIIIIIIIII/IIIIIIIIII)

Nyt arvioitavassa asiassa X:n virheellinen menettely liittyy tilintarkastajan muuhun toimintaan, tilintarkastajan velvollisuuteen toimittaa valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti, ISRS 4400 -standardin käyttämiseen raportoinnin normipohjana, lausunnon antamiseen yhtiön ylivelkaisuudesta takaisinsaantilain 4 §:n perusteella, hyvään tilintarkastustapaan ja tilintarkastajan ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen.

Tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:n mukaan, jos tilintarkastuslautakunta katsoo, että varoitus on liian lievä ja hyväksymisen peruuttaminen on liian ankara seuraamus, tilintarkastuslautakunta voi kieltää tilintarkastajaa tai päävastuullista tilintarkastajaa suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia enintään kolmen vuoden määräajaksi.

Kun X:n menettely on sellaista, että huomautusta tai varoitusta ei voida pitää riittävänä seuraamuksena, tilintarkastuslautakunta kieltää X:ää suorittamasta tilintarkastuksia ja allekirjoittamasta tilintarkastuskertomuksia kuuden kuukauden määräajaksi.

Sovellettavat säännökset

Tilintarkastuslaki (1141/2015) 1 luku 1 §, 2 luku 7 §, 4 luku 1 ja 3 §, 7 luku 3, 5 §, 8 luku 1 §, 10 luku 1, 2, 3, 4 ja 7 §. Takaisinsaantilaki (758/1991) 4 §.

Esittelijän eriävä mielipide

Esittelijä on samaa mieltä lautakunnan kanssa ratkaisun perusteluista. Esittelijä katsoo kuitenkin, että tilintarkastuslain 10 luvun 3 §:n mukaisen kiellon pituus tulee olla X:n menettely huomioon ottaen kaksi vuotta.

Valitusoikeus

Tilintarkastaja X:llä on oikeus valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen.

Asian ratkaisseet tilintarkastuslautakunnan jäsenet

Pekka Pajamo (puheenjohtaja), Jussi Heiskanen (varapuheenjohtaja), Ari Ahti, Antti Fredriksson, Teija Laitinen, Riikka Rannikko, Silja Leino ja Anders Tallberg.

PATENTTI- JA REKISTERIHALLITUS

Tilintarkastuslautakunta
Pekka Pajamo
Tilintarkastuslautakunnan puheenjohtaja

Jaakko Mikkilä
Esittelijä
Tilintarkastusvalvonta

Liite Valitusosoitus

Tiedoksi Z